

Віктор Русін

*кандидат економічних наук, доцент,
директор навчально-наукового інституту публічного управління,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль,
Україна viktor.rusin@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4155-1891*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ФАНДРЕЙЗИНГОВУ ПЛАТФОРМУ UNITED24

В Україні уже понад 2 роки триває повномасштабна війна, яка вносить серйозні корективи в усі сфери забезпечення функціонування нашої країни. В умовах запровадження воєнного стану надзвичайно важливим для країни є можливість фінансового забезпечення потреб безпеки й оборони, функціонування бюджетної сфери, ліквідації наслідків руйнувань, відбудови цивільної та критичної інфраструктури країни, підтримки людей, які постраждали від воєнних дій, тощо. За таких умов надзвичайно актуальним є дослідження особливостей залучення та використання коштів для підтримки України.

Із перших днів повномасштабної війни в Україні гостро постала проблема можливості залучення додаткових фінансових ресурсів для забезпечення боротьби проти російської агресії, а також й подолання її руйнівних наслідків. Світовий досвід демонструє можливості фінансової допомоги через різні міжнародні фонди та громадські організації. Однак відзначимо, що такі структури залишають до 20% від зібраних коштів на забезпечення своєї операційної діяльності. Крім цього, жоден благодійний фонд, яким би він не був розвиненим, не зміг би задовільнити потреби такої великої країни у центрі Європи, як Україна. Саме тому, Президентом України була ініційована глобальна ініціатива щодо об'єднання світу довкола допомоги Україні, щоб захищати,

рятувати життя та відбудовувати. Володимир Зеленський оголосив про запуск фандрейзингової платформи UNITED24. Це була перша у світі такого масштабу фандрейзингова платформа, яка запущена від імені держави.

Кабінет Міністрів України 19 квітня 2022 року прийняв постанову №472 «Деякі питання використання коштів, що надходять на рахунки для залучення добровільних внесків (благодійних пожертв) на підтримку України», якою затверджено Порядок використання рахунків для залучення добровільних внесків (благодійних пожертв) на підтримку України «UNITED24» [1]. З метою консолідації міжнародних зусиль, спрямованих на надання підтримки Україні в захисті незалежності, територіальної цілісності та суверенітету, а також у її повоєнному відновленні, задля підвищення рівня обізнаності міжнародної спільноти про події в Україні Президентом України видано Указ № 344/2022 від 17.05.2022 р. «Про невідкладні заходи щодо об'єднання зусиль для підтримки України», яким підтримано ініціативу щодо заснування національного бренду «UNITED24». Цим Указом Президент України зобов'язав Кабінет Міністрів України: забезпечити розробку концепції національного бренду «UNITED24»; провести інформаційну кампанію в Україні та за кордоном для просування мети, інструментів і концепції національного бренду «UNITED 24», а також поширення відповідної інформації під час міжнародних зустрічей та контактів; запровадити у рамках національної платформи «UNITED 24» «єдине вікно» для пожертв від благодійних організацій, міжнародних партнерів та громадян з метою підтримки України за такими напрямками, як допомога Збройним Силам України, гуманітарна, медична допомога і допомога дітям, відновлення інфраструктури, цифрова та інформаційна протидія збройній агресії [2].

З початку запуску фандрейзингової платформи UNITED24 допомога розподілялася за трьома напрямками: 1) оборона та розмінування; 2) гуманітарна та медична допомога; 3) відбудова України. Згодом напрямки збору коштів розширено до п'яти (рис.1).

Фандрейзингова платформа UNITED24 забезпечує донорам можливість прямого доступу до актуальної інформації щодо

потреб України. UNITED24 пропонує цільові збори з чіткою метою. Саме тому, пожертви donorів спрямовуються на дійсно необхідні потреби.

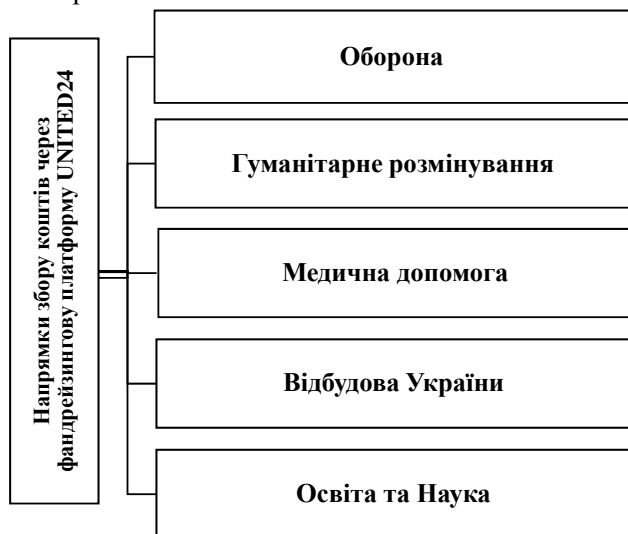

Рис. 1. Напрямки збору коштів через фандрейзингову платформу UNITED24

UNITED24 – це офіційна фандрейзингова платформа України, яка не є ані благодійним фондом ані громадською організацією. Саме тому, UNITED24 немає жодних власних рахунків. Усі зібрані кошти надходять на офіційні рахунки Національного банку України, які закріплені за профільними міністерствами, зокрема: Міністерством оборони України, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерством економіки України та Міністерством освіти і науки України. На фандрейзинговій платформі United24 можуть оголошуватися та проводитися цільові залучення коштів на конкретні потреби в межах напрямів використання коштів. Такі залучення можуть ініціювати визначені міністерства та державні органи. Вони подають інформацію про цільові залучення (перелік потреб, оголошення про початок

та закінчення залучення відповідної суми для фінансування конкретної потреби, інші відомості, необхідні для оголошення і проведення цільового залучення) до Міністерства цифрової трансформації України для оприлюднення на фандрейзинговій платформі UNITED24.

Кошти із цих рахунків можуть бути витрачені лише за призначенням, яке обрав донор. Також кошти із різних рахунків ніколи не можуть змішуватися. Порядок використання коштів, зібраних завдяки донорам UNITED24 визначає постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 року №472 «Деякі питання використання коштів, що надходять на рахунки для залучення добровільних внесків (благодійних пожертв) на підтримку України» [1]. Передбачено, що кошти, які надходять на зазначені рахунки в Національному банку України, використовуються міністерствами за окремо затвердженими порядками для кожного міністерства.

Міністерством оборони кошти із спеціального рахунка для збору коштів на підтримку Збройних Сил можуть використовуватись із урахуванням обсягу коштів, які наявні на зазначеному рахунку та особливостей їх залучення. Крім цього, із зазначеного рахунка кошти можуть використовуватися також і СБУ, МВС, Національною поліцією, Адміністрацією Держприкордонслужби, ДСНС, Національною гвардією, Адміністрацією Держспецзв'язку та іншими державними органами, які здійснюють керівництво військовими формуваннями та правоохоронними органами, іншими державними органами, задіяними до відсічі збройної агресії проти України, для задоволення потреб їх підрозділів, територіальних підрозділів та подолання наслідків збройної агресії за погодженням із Міністерством оборони та із урахуванням обсягів коштів, наявних на рахунку [1].

Відзначимо, що до 08.03.2024 р. кошти із спеціального рахунка для збору коштів на підтримку Збройних Сил за погодженням із Міністерством оборони могли перераховуватися військовим частинам Збройних Сил, іншим військовим формуванням, підрозділи яких ведуть воєнні (бойові) дії на лінії бойового зіткнення, у розмірах, що не перевищували 10 млн грн на календарний рік

для однієї військової частини, та використовуватися зазначеними військовими частинами для задоволення першочергових потреб.

Державним органам, з метою відсічі збройної агресії проти України дозволено передбачати в договорах про закупівлю товарів у вітчизняних суб'єктів господарювання попередню оплату, однак в обсягах до 70% їх вартості та на строк не більше 1 року. Розміри та строки попередньої оплати таких товарів визначаються із урахуванням необхідності, що обґрунтовується. Крім цього, кошти із спеціального рахунка для збору коштів на підтримку Збройних Сил за погодженням із Міністерством оборони можуть перераховуватися державним підприємствам Міністерства оборони України «Агенція оборонних закупівель» та «Державний оператор тилу» для здійснення оборонних закупівель.

Кошти що акумулюються на рахунку «Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури» використовуються Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України. Відповідно Міністерство охорони здоров'я України використовує кошти що надходять на рахунок для задоволення потреб охорони здоров'я, Міністерство освіти і науки України – з рахунка для задоволення потреб освіти і науки, Міністерство економіки України – з рахунка для фінансування заходів гуманітарного розмінування. Для прийняття рішень щодо розподілу та/або передачі коштів із зазначених рахунків утворюються відповідні комісії, персональний склад яких затверджується відповідними міністерствами. До складу комісій можуть входити також і представники центральних органів виконавчої влади, державних органів, комітетів Верховної Ради України, громадських об'єднань, а також представники партнерів із розвитку та виконавців проєктів міжнародної технічної допомоги. Особливості розподілу та/або передачі коштів із цих рахунків, визначаються окремими порядками, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Специфіка залучення та використання коштів для підтримки України через фандрейзингову платформу UNITED24, зокрема щодо відкриття рахунків у Національному банку України та органах Державної казначейської служби України, а також обліку та звітності таких коштів вимагали й внесення змін до бюджетного

законодавства. Так, змінами внесеними до Бюджетного кодексу України від 11 квітня 2023 р. унормовано питання відкриття головними розпорядниками коштів державного бюджету рахунків у Національному банку України. Ці добровільні внески (благодійні пожертви) від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права для фінансового забезпечення заходів із відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, національної безпеки та оборони, відновлення, підтримки і розвитку України, надання гуманітарної допомоги віднесено до джерел формування спеціального фонду Державного бюджету України, які обліковуються окремо у складі доходів та розподіляються Кабінетом Міністрів України (з відкриттям у разі потреби нових бюджетних програм, включаючи трансферти місцевим бюджетам). На виконання норм внесених змін до Бюджетного кодексу України наказом Міністерством фінансів України від 10.05.2023 р. №240 «Про внесення змін до Класифікації доходів бюджету» було затверджено 14 нових кодів класифікації доходів бюджету (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Нові коди класифікації доходів бюджету для обліку коштів, що надходять на офіційні рахунки для пожертв на підтримку України [3]

1	2
24070000	Кошти, отримані як добровільні внески (благодійні пожертви) від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права, для фінансового забезпечення заходів з відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, національної безпеки та оборони, відновлення, підтримки і розвитку України, надання гуманітарної допомоги
24070100	Кошти, отримані Міністерством економіки України на рахунок «Фонд відновлення та трансформації економіки»
24070200	Кошти, отримані Міністерством економіки України на рахунок «Фонд підтримки малого та середнього бізнесу»
24070300	Кошти, отримані Міністерством економіки України на рахунок для фінансування заходів гуманітарного розмінування
24070400	Кошти, отримані Міністерством фінансів України на рахунок «Фонд обслуговування та погашення державного боргу»
24070500	Кошти, отримані Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України на рахунок «Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури»

Продовження табл. 1

1	2
24070600	Кошти, отримані Міністерством цифрової трансформації України на рахунок для забезпечення протидії інформаційним загрозам з боку держави-агресора, кіберзахисту, відновлення та розвитку цифрової інфраструктури держави
24070700	Кошти, отримані Міністерством охорони здоров'я України на рахунок для задоволення потреб охорони здоров'я
24070800	Кошти, отримані Міністерством освіти і науки України на рахунок для задоволення потреб освіти і науки
24070900	Кошти, отримані Міністерством культури та інформаційної політики України на рахунок для задоволення потреб культури, мистецтв, креативних індустрій, охорони і збереження культурної спадщини, культурних цінностей, підтримки засобів масової інформації
24071000	Кошти, отримані Міністерством молоді та спорту України на рахунок для задоволення потреб фізичної культури і спорту, молодіжної політики
24071100	Кошти, отримані Міністерством у справах ветеранів України на рахунок для забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей
24071200	Кошти, отримані Міністерством соціальної політики України на рахунок для надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні
24071300	Кошти, отримані Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України на рахунок для задоволення потреб евакуйованих осіб із населених пунктів, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій (можливих бойових дій), у безпечні райони та осіб, які проживають в деокупованих населених пунктах, а також інших потреб

Наказом Міністерства фінансів України від 23.05.2023 № 280 затверджено «Положення про особливості казначейського обслуговування коштів, отриманих головними розпорядниками коштів державного бюджету на рахунки, відкриті в Національному банку України» [4]. Таким чином, кошти, які акумулюються головними розпорядниками коштів державного бюджету на рахунках у Національному банку України в національній та іноземній валютах (в гривневому еквіваленті) органами Державної казначейської служби України відображаються як доходи спеціального фонду державного бюджету.

Державні органи, які є головними розпорядниками коштів державного бюджету та на ім'я яких відповідно до законодавства відкрито рахунки у Національному банку України, після відкриття таких рахунків подають Казначейству довідку банку про відкриття

рахунків на їх ім'я. На підставі цієї довідки Державна казначейська служба України відкриває головним розпорядникам рахунки для зарахування надходжень спеціального фонду державного бюджету за відповідними кодами класифікації доходів. Інформація про операції з коштами на рахунку, відкритому у Національному банку України, відображається головним розпорядником, на ім'я якого відкрито рахунок у Національному банку України, у довідці про операції з коштами спеціального фонду державного бюджету на рахунку, відкритому у Національному банку України за визначеною формою. Така довідка складається та подається Державній казначейській службі України щомісяця не пізніше третього робочого дня місяця, який настає за звітним. Державна казначейська служба України на підставі таких отриманих довідок від головних розпорядників відображає інформацію у бухгалтерському обліку про виконання державного бюджету. І лише після прийняття рішення про розподіл та/або передачу коштів головний розпорядник, на ім'я якого відкрито рахунок у Національному банку України, надає йому платіжну інструкцію на перерахування коштів:

– у національній валюті – на відповідний рахунок спеціального фонду державного бюджету, відкритий у Державній казначейській службі України для головного розпорядника коштів державного бюджету, якому встановлено бюджетні асигнування;

– в іноземній валюті – на відповідний валютний рахунок Державної казначейської служби України, відкритий у Національному банку України. У разі зарахування коштів на валютний рахунок наступного робочого дня на підставі виписки з рахунку Державна казначейська служба України перераховує гривневий еквівалент коштів за офіційним курсом Національного банку України, встановленим на дату зарахування на відповідний рахунок спеціального фонду державного бюджету, відкритий у Державній казначейській службі України для головного розпорядника коштів державного бюджету, якому встановлено бюджетні асигнування. Далі операції пов'язані з використанням коштів, здійснюються в установленому законодавством порядку відповідно до рішень про розподіл та/або передачу коштів, порядків використання коштів та

Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24 грудня 2012 р. № 1407 [4].

Прозорість та ефективність – основні принципи роботи фандрейзингової платформи UNITED24. Саме тому, міністерства відповідальні за використання коштів подають щотижня інформацію про використання коштів із рахунків UNITED24 до Міністерства цифрової трансформації України, яке її узагальнює та оприлюднює або оновлює на Порталі UNITED24. Державна казначейська служба України на підставі звітів Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України та Міністерства економіки України складає щомісяця звіти про надходження і використання коштів щодо відповідних рахунків. Такі звіти, не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним місяцем, подаються Верховній Раді України, Президентові України, Кабінетові Міністрів України, Рахунковій палаті України та Міністерству фінансів України.

У складі доходів спеціального фонду Державного бюджету України обліковуються добровільні внески (благодійні пожертви) від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права для фінансового забезпечення заходів з відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, національної безпеки та оборони, відновлення, підтримки і розвитку України, надання гуманітарної допомоги, в тому числі кошти, отримані в рамках функціонування національної платформи «UNITED 24», які відповідно до пункту 56 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу зараховуються на рахунки головних розпорядників коштів державного бюджету, відкриті у Національному банку України. У загальній сумі надходжень спеціального фонду державного бюджету у 2023 р. їх сума становила 2,0 млрд грн, касові видатки проведені у сумі 0,6 млрд грн. Залишок на кінець року складав – 1,4 млрд грн [5]. Так, за даними зведених звітів загальний обсяг видатків, проведених органами Державної казначейської служби України у 2023 році за рахунок добровільних внесків (благодійних пожертв) на підтримку

України, склав 600,32 млн грн. Розподіл видатків за головними розпорядниками (без врахування коштів на підтримку збройних сил) відображено на рис. 2 [6].

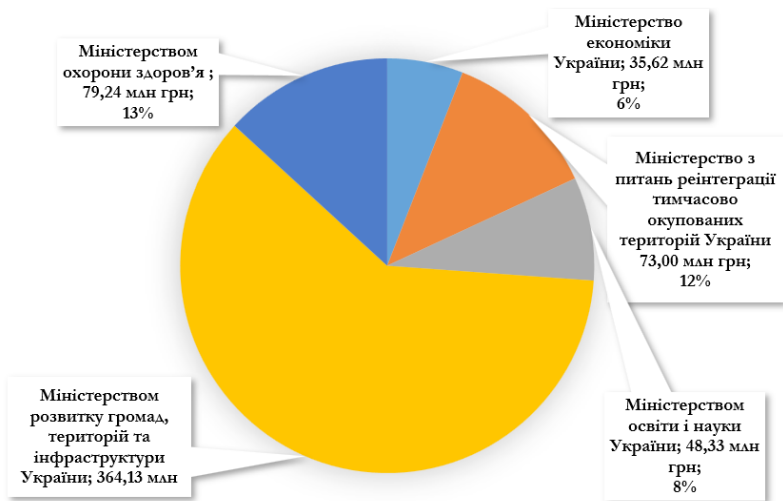

Рис. 2. Інформація про здійснені видатки за рахунок добровільних внесків (благодійних пожертв) на підтримку України за 2023 р., млн грн

Джерело: без врахування коштів на підтримку збройних сил

Загалом, із початку запуску фандрейзингової платформи UNITED24, за майже 2 роки, було зібрано понад 650 млн дол. США донеїтів [7].

Фахівцями міжнародного фонду відродження та інституту законодавчих ідей в рамках проєкту «Прозора та підзвітна відбудова» підготовлено аналітичний бріф «UNITED24 Прозоре та підзвітне використання коштів відбудови на прикладі рахунків для підтримки України». Було проаналізовано 10 порядків, які визначають процедури використання коштів з рахунків для пожертв на підтримку України UNITED24 та практику їх застосування, а також проведено антикорупційну експертизу всіх нормативних актів, які врегульовують питання функціонування рахунків, проаналізовано інформацію з

відкритих джерел щодо реалізації процедур, а також отриману більш, ніж за 30 запитами, проведено інтерв'ю з представниками міністерств, які мають зазначені рахунки. Авторами систематизовано недоліки у прозорості та підзвітності процедур використання коштів та надано рекомендації щодо їх усунення. Відзначаються основні групи недоліків у прозорості та підзвітності процедур використання коштів UNITED24, зокрема такі як:

- невичерпний перелік напрямів використання коштів або нечіткі критерії напрямів витрачання коштів;
- дублювання процедур, які вже визначені чинним законодавством;
- формальність визначення пріоритетності витрачання коштів;
- непрозора діяльність комісій з розподілу коштів;
- зменшення можливості громадського контролю [8].

Підсумовуючи вище викладене відзначимо, що створення у 2022 р. фандрейзингової платформи UNITED24 від імені держави було унікальним явищем у світовій практиці, що забезпечило можливість залучення додаткових фінансових ресурсів у світових масштабах для забезпечення боротьби проти російської агресії, а також й подолання її руйнівних наслідків. Специфіка залучення та використання коштів для підтримки України через фандрейзингову платформу UNITED24, їх обліку та звітності вимагала унормування багатьох норм бюджетного законодавства. Тому, були прийняті нові нормативно-правові акти та внесено багато змін уже до прийнятих. Через фандрейзингову платформу UNITED24 залучають кошти для підтримки України на конкретні проекти у межах п'яти визначених напрямів, а саме: оборона, гуманітарне розмінування, медична допомога, відбудова України, освіта та наука.

Відзначимо основні переваги залучення та використання коштів для підтримки України через фандрейзингову платформу united24, а саме:

- запуск фандрейзингової платформи UNITED24 – це перший у світі унікальний досвід запуску від імені держави такого масштабу фандрейзингової платформи, яка дозволяє за один клік зробити благодійний внесок на підтримку України з будь-якого куточка світу;

– донорам забезпечується можливість прямого доступу до актуальної інформації щодо потреб України. При цьому, під час здійснення благодійного внеску, вибирається в межах напрямів збору коштів на який саме проект спрямувати кошти;

– фандрейзингова платформа UNITED24 не є ані благодійним фондом, ані громадською організацією. UNITED24 не є окремою юридичною особою та не має власних рахунків. Це дає змогу не витратити частини зібраних коштів на забезпечення операційної діяльності. Однак, платформа взаємодіє із благодійними організаціями та партнерами по всьому світу. Це дає можливість приймати пожертви згідно з законодавством різних країн;

– кошти зібрані на фандрейзинговій платформі UNITED24 можуть бути витрачені лише за призначенням, яке обрав донор. Крім цього, кошти із різних рахунків ніколи не можуть змішуватися.

Література

1. Деякі питання використання коштів, що надходять на рахунки для залучення добровільних внесків (благодійних пожертв) на підтримку України: Постанова Кабінету міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/472-2022-%D0%BF#Text>
2. Про невідкладні заходи щодо об'єднання зусиль для підтримки України: Указ Президента України від 17.05.2022 р. № 344/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2022#Text>
3. Про внесення змін до Класифікації доходів бюджет: Наказ Міністерства фінансів України від 10.05.2023 р. № 240. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0240201-23#Text>
4. Положення про особливості казначейського обслуговування коштів, отриманих головними розпорядниками коштів державного бюджету на рахунки, відкриті в Національному банку України: Наказ Міністерства фінансів України від 23 травня 2023 р. № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0940-23#Text>
5. Публічний звіт голови Казначейства Тетяни Слюз про підсумки діяльності Державної казначейської служби України за 2023 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/dlya-gromadskosti/publiczna-informaciya/publiczni-zviti>.

6. Горулько Олена. Залучення та використання коштів державного бюджету, отриманих на рахунки для підтримки України. *Казна України*. 2024. №3 (108). С.13-17
7. Всього зібрано коштів UNITED24. Офіційний вебсайт урядової організації в Україні UNITED24. URL: <https://u24.gov.ua/uk/news>
8. UNITED24Прозоре та підзвітне використання коштів відбудови на прикладі рахунків для підтримки України. Аналітичний бриф. Богуславець М., Бондаренко Є., Дьомін М., Купіна О., Новак А., Фуксман Д. 2023. 36 с. URL: <https://izi.institute/united24-zelenskogo-ryzyky-platformy-ta-rekomendacziyi-institutu-zakonodavchyh-idej/>